

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

ISSN 1303-2054 | e-ISSN 2564-7741

Yıl: 24, Sayı: 42, Temmuz-Aralık 2019

**ŞİDDETİ BENİMSEYEN VE DİNİ REFERANS ALAN
ÖRGÜTLERİN KUR'ÂN'İ DAYANAKLARI ***

THE QUR'ANIC REFERENCES OF THE ORGANIZATIONS WHO
ADVOCATE VIOLENCE

Hüseyin İHTİBAR

huseyinihtibar@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1749-6367

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tefsir Ana Bilim Dalı

Atıf@ İhtibar, Hüseyin. "Şiddeti Benimseyen ve Dini Referans Alan Örgütlerin Kur'ân'î Dayanakları". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Aralık 2019): 1-26.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 03 Nisan 2019 / 03 April 2019
Kabul Tarihi / Accepted : 09 Aralık 2019 / 09 December 2019
Yayın Tarihi / Published : 15 Aralık 2019 / 15 December 2019
Sayı – Issue : 42
Sayfa / Pages : 1-26
DOI :10.30623/harranilahiyatdergisi. 548861

* Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Anabilim Dalı'nda 2019 yılında yapılan "Şiddet ve terör bağlamında kullanılan ayetlerin ilk dönem tefsirlerinden günümüze yorum farkları." başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Öz

Şiddeti savunan kişi ve kesimler, bu anlayışlarının Kur'an kaynaklı olduğunu iddia etmişlerdir. İddialarıyla ilgili olarak da Kur'an-ı Kerim'de yer alan müşriklere şiddet uygulanabileceğini belirten ayetleri dayanak olarak kullanmış, söz konusu ayetlerin Müslümanlar için de geçerli olduğuna hükmetmişlerdir. Zira Müslümanların çoğunun şirk içerisinde olduklarını söyleyerek, bu ayetleri onlara şiddet uygulamanın gerekçesi olarak kullanmışlardır. Bu anlayış doğrultusunda da kendi inanç gruplarına mensup olmayan Müslümanlara şiddet uygulamayı, bir tür cihad olarak değerlendirmişlerdir. Şiddeti savunan kişi ve kesimlerin dayanak olarak kullandıkları ayetler, tarihsel süreçte birçok müfessir tarafından yorumlanmıştır. Genel bir bakış yapıldığında, şiddeti savunan kişi ve kesimlerin söz konusu ayetlere yükledikleri anlamların, önde gelen müfessirler tarafından yapılan yorumların tamamen dışında olup, marjinal bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmamızda, ilk dönemden başlamak üzere günümüzdeki bazı araştırmacıların, müşriklere yönelik ayetlerin yorumlanma biçimleri ve buna mukabil şiddeti özümseyen kişi ve kesimlerin ilgili ayetleri anlayış tarzları üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmamızda şiddeti savunan kişi ve kesimler tarafından özellikle ayetler üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Müşrik, Mü'min, Şiddet.

Abstract

Some people and groups who defend violence claim that this is Qur'an-centered. In this regard, they used the verses as the basis for the idolaters. They have also used these verses as a justification for the use of violence by Muslims. According to them, most Muslims are idolaters. In line with this understanding, they have considered violence as a religious duty to Muslims who do not belong to their faith groups. The verses used by the people and groups who defend violence are not compatible with the views of the famous Qur'an commentators in the historical process. Their Qur'anic interpretation has a marginal quality. In this study, we will focus on the ways in which some of the commentators and interpreters of the verses, starting with the first commentators. On the other hand, it will emphasize the ways of understanding the religious verses and the people who think about violence. In this study, we study verses particularly referenced by people and groups who defend violence.

Keywords: Qur'an, Polytheists, Mu'min, Violence, Tafsir.

Giriş

İslam'da Şiddetin Muhatabı Meselesi

Kur'an-ı Kerim'de, inanç bakımından insanlar, mü'min, kâfir, müşrik ve münafık olarak tasnif edilmiştir. Kur'an'da her üç kesime yönelik hitaplar yer almaktadır. Mü'minlere yönelik hitaplarda daha çok, dini ve ahlaki, bireysel ve toplumsal sorumluluklar yer almaktadır. Söz gelimi, "Ey iman edenler! İçinde hiçbir alışverişin, dostluğun ve iltimasın bulunmadığı bir gün gelmeden evvel, size verdiğimiz rızıktan harcayın. Kâfirler, zalimlerin ta kendileridir" (el-Bakara 2/254) ayetinde belirtildiği şekilde, dini ve ahlaki bazı hasletlere sahip olmanın gerekliliği belirtilmiştir. Özellikle "Ey iman edenler" şeklinde başlayan ayetlerde, inancın sağlamaştırılması yanında İslam'ı kabul eden bir kimsenin, faizden uzak durma veya namaz kılma gibi, uyması gereken kurallar çerçevesinde buyruklar bulunmaktadır.

Kur'an'daki "Ey insanlar" hitabı, daha çok evrensel niteliklerle bezenmiştir. "Ey mü'minler" nidasında ise, birey ve toplumun sosyal hayatını düzenleyici, psiko-sosyal gelişimini şekillendiren ilkeler üzerinde yoğunlaşmıştır.¹ Bu doğrultuda "Ey insanlar" hitabı genellikle Mekkî ayetlerde; "Ey inananlar" hitabını içeren ayetler ise tamamen Medine döneminde nazil olmuştur.

Buna rağmen şiddetin Kur'an merkezli olduğunu düşünen bazı kişi ve kesimler, kendi inançlarını pekiştirmek ve doğrulamak amacıyla bazı Kur'an ayetlerini referans olarak kullanmışlardır. Kendi ilke ve uygulamalarının doğruluğunu kanıtlamak amacıyla da müşrikleri tanımlayan ayetleri mü'minlere hitap edenler şeklinde anlamışlardır. Zira onlara göre söz konusu kişiler, müşriklerin tutum ve tavırlarına sahiptirler.² Onların temel dayanak olarak kullandıkları ayetlerin başında, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenlerin küfre nispet edildiği (el-Maide 5/44) ilahi beyanı gelmektedir. Bu doğrultuda İslami yönetim sistemini uygulamayan ve demokrasi ve benzeri sistemlerle halkını yöneten liderler, Allah'ın emirleri yerine insanların yönetim biçimlerini ikame etmekle, küfre girmekte aynı zamanda alternatif Tanrı kabul etmekle de şirke düşmüşlerdir.³

¹ Enver Bayram, "Kur'an'da Geçen 'Ey insanlar' ve 'Ey İman Edenler' Hitaplarıyla Başlayan Ayetler Arasında Bir Mukayese", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2017), 182.

² Ramazan Biçer, "İŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları", *Kader* 13/1 (2015), 1-11.

³ Ramazan Biçer, "Why Muslims Become Instruments of Terror?" *Kader* 16/2 (2018), 229-240.

Sözelimi silahlı eylem ve şiddeti, dini bir buyruk olarak kabul eden Ömer Abdülhakim'e göre İslam'ın dışına itilen ve kâfir-müşrik olarak tanımlanan kesimler başta Amerika olmak üzere, Haçlılar; yine İsrail merkez olmak üzere, Siyonist Yahudiler; Müslüman diyarlardaki mürted yöneticiler, Ehl-i sünnet'in düşmanı münharif kesimler, Ehl-i sünnet'in resmi dini çatısı ve demokratik İslamcı hareketlerdir. O bu kesimlere karşı tevhid ilkesini koruyan ve kendi ölçütleri doğrultusunda mü'min olarak kabul ettiği kimseleri, ümmetin selameti için var olduklarını kabul ettiği, "Silahlı Cihadi Yapılanmalardır" şeklinde kayıtlamıştır.⁴

Türkiye'deki terör eylemlerinin bir kısmını DEAŞ'ın üstlenmesiyle birlikte ülkemizde de bu alanda çalışmalar yoğunlaşmıştır. Üniversitelerde de bu örgüt ile ilgili tez çalışmaları ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu tür çalışmalar inanç ilkeleri açısından olduğu gibi, uluslararası ilişkiler, siyaset ve güvenlik bağlamında farklı bilim dalları alanlarında gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda Serra Can tarafından yazılan "DEAŞ'ın Jeopolitik Tahayyülünü Anlamlandırmak" adlı çalışma, Ufuk Ulutaş'ın hazırladığı "Daiş: Mesiyantik Şiddet Yanlısı Devlet dışı Aktörün Suriye'deki Siyasi Tarihi" ve Çiğdem Ergin'in kaleme aldığı "Cihatçı Hareketlerin Medya Kullanımlarının Semiyotik İncelemesi: Deaş Örneği" başlıklı çalışma, Aydın Erdoğan'ın hazırladığı "Dini Motifli Terörizm ve Finansal Kaynakları: El Kaide, IŞİD ve Boko Haram" gibi eserler farklı bilim dalları arasında hazırlanmıştır. Yine Erol Bulut'un kaleme aldığı, "Din Temelli Terör", Enes Öç'ün hazırladığı "The Concept of Islam and the 'Other' in Post Colonial Context after 9/11: A comparative Analysis of the Novels the Reluctant Fundamentalist by Mohsin Hamid and the Terrorist by John Updike" ve Ali F. Arslanoğlu'nun kaleme aldığı "Radikal Selefi Terör Örgütleri" bu konuda yapılan çalışmalar arasındadır.

Söz konusu örgütlerin dayanak noktası ve fikri yapısının dini referanslar olması nedeniyle konu, doğrudan İlahiyat alanıyla ilgili olmuştur. Bu doğrultuda da İlahiyat Fakültelerinde bu ve benzer örgütlerle ilgili tez çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Nitekim Beyza Okumuş tarafından yapılan "DAİŞ'in Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi" ve Muhammed Naim Naimi'nin hazırladığı "Din ve Terör (Din ve Terör İlişkisinin Din Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi-Taliban Örneği)" adlı tezler, Din Psikolojisi Bilim Dalı'nda gerçekleşmiştir. Yine Mevlüt Eren'in hazırlamış olduğu "Terörün Temelleri ve İslam'ın Teröre Bakışı" adlı çalışma Kelam Bilim Dalı'nda yapılmıştır. Öte yandan Yusuf Çetin tarafından yazılan

⁴ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çığı*, trc. La Tedri (İstanbul: Anlatı yayınları, 2014), 68.

“Dinin Meşrulaştırma Gücü Bağlamında Şiddet ve Terör”, Din sosyolojisi anabilim dalında gerçekleştirilmiştir. Muhammet Çakır’ın hazırladığı “İslam Hukuku Açısından Şiddet ve Terör Olgusu” ise, İslam hukuku Bilim Dalı’na aittir. Mahmut Kazmaoğlu tarafından yazılan “Cihat ve Terör Açısından Haricilik” , İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı’nda yapılmıştır. Söz konusu alanla ilgili farklı bağlamlarda ciddi anlamda kitap, makale ve tebliğler bulunmaktadır.

Yüksek Öğretim Kurulu Tez veri sistemi bilgileri doğrultusunda ulaşılan bu verilere göre, dini istismar eden terör ve terör örgütleri, hemen hemen tüm bilim dallarının ilgi alanına girmektedir.

Kur’an’da yer alan, bir takım kimse ve gruplar tarafından şiddete gerekçe için referans olarak kullanılan ayetler vardır. Bunlar genelde müşriklerin, şirk koştuktan vazgeçmek gibi yapmaları gereken ve yapılmadığı takdirde dünyevi ve uhrevi müeyyideleri icap ettiren ayetlerdir. Söz konusu kesimin dayanak olarak kullandığı ayetlerin klasik ve modern müfessirlerin yorum ve yaklaşımları şöyledir:

1. Müşrikleri Tanımlayan Ayetler

Kur’an-ı kerimde müşriklere hitap eden ayetlerde iki boyut dikkat çekmektedir. İlki, müşrikler inanç bakımından Allah’a ortak koşan kimselerdir. O nedenle de ahirette cezalandırılacaklardır. İkincisi ise, müşrikler dünyada kötülük sahipleridir. Onlar bu dünyada da karşılık göreceklerdir. Müşriklerin ahirette ceza görecekleri konusunda Müslüman âlimler arasında herhangi ciddi bir ayrılık söz konusu değildir. Bu bölümde marjinal kişi ve kişilerin benimsediği son anlayış tarzı, önde gelen müfessirlerin ilgili ayetleri tefsirleriyle değerlendirilecektir.

1. 1. Bakara Suresi 191 Ayet

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْفُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ

“Onları nerede yakalarsanız öldürün. Sizi çıkardıkları yerden (Mekke’den) siz de onları çıkarın. Zulüm ve baskı adam öldürmekten daha ağırdır. Yalnız, Mescid-i Haram yanında, onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın. Sizinle savaşarlarsa (siz de onlarla savaşın) onları öldürün. Kâfirlerin cezası böyledir”.

Şiddeti özenle savunan ve bunun dini kaynakların bulunduğunu ileri süren Ömer Abdülhakim’e göre bu ve benzeri ayetler, küresel savaşta kayıp vermenin kaçınılmaz olduğunu, bu nedenle de her türlü kayba rağmen

onlarla her şekilde cihad edilmesi gerektiğini kaydeder.⁵ Şiddeti zorunlu gören ve İslam'ın hakimiyeti için bunu tasvip eden Abdullah Azzam'a göre ise bu ayetten anlaşılın, esirler, imamların yetkisine göre muamele görülür. Buna göre ya öldürülür, ya sakat bırakılır ya da kör edilir veyahut fidye karşılığı salıverilir. Yazara göre cihat, yeryüzündeki söz konusu fesadı kırmak, bitirmek içindir.⁶

Şiddeti benimseyen ve bu konuda dini referans alan Abdülkadir b. Abdülaziz'in yaklaşımına göre "Allah, günah nedeni olan ma'siyet ile küfür sebebi olan ma'siyeti, şu ayette birleştirerek zikretmiştir: "Üzerine Allah'ın adının anılmadığı şeyden yemeyin, çünkü bu fısktır. Hiç şüphesiz şeytanlar dostlarına sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz, müşrikler olmuş olursunuz". Yazara göre günah, "ya vacibi terk ya da haramı işlemek şeklinde olur ki, bu da küfre düşürücü günah ile fık olan günah olma üzere iki kısımdır".⁷

Ayetin zahiri anlamını hareket noktası kabul ederek, müşriklerin buldukları yerlerde öldürülmesi gerektiğini belirten kesime göre onlar namazlarını kılincaya ve zekâtlarını verinceye kadar onlarla savaşılır. Bu ise kıyamete kadar devam edecektir. Âlimlerin bu hükme, harflerin delaletiyle değil, nassın makası doğrultusunda vardıklarını belirten kimseler, bunu ümmet için bir zorunluluk olarak görür. Bu doğrultuda bazı kesimlerin ayeti kendileri gibi düşünmeyen herkese yönelik bir savaş emri olduğunu düşündüklerini belirten ve İslam dünyasında şiddetin gerekli olduğunu ısrarla müdafaa eden Muhammed Habeş, bu ayetin anlamının genelleştirilemeyeceğini ve belirli kesimlere ait olduğunu vurgular.⁸

Taberî'ye (ö. 310/923) göre ayetteki fitne, şirk anlamındadır.⁹

Ayete, "Kâfirleri nerede ve ne zaman yakalarsanız öldürün" şeklinde anlam veren Mâtürîdî'ye (ö. 333/944) göre Mescid-i haram ve haram ayların dışında herhangi bir zaman ve mekân kaydı bulunmamaktadır. Ancak bunların da savaşın daha önceden başlamasıyla bu aylarda devam edebileceğini belirten Mâtürîdî, söz konusu fitnenin özü olan şirk olursa, haram aylarında da öldürülebilir. Zira şirk, en büyük günahdır. "Mescid-i

⁵ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direnişe çağrı*, 83, 239, 323.

⁶ Abdullah Azzam, *Şehid Abdullah Azzam Külliyyatı* (İstanbul: Buruc Yayınları, 2013), 148.

⁷ Abdülkadir b. Abdülaziz, *İman ve Küfür* (t.y, y.y.), 38.

⁸ Muhammed Habeş, *Nusûsu'l-Unf ve't-Ta'zir ale'l-Kitâl fi'l-Kur'âni ve'l-hadîs*, 2018, (<https://newsyrian.net/ar/content>) (Giriş: 10/10/2018)

⁹ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî, *Câmiü'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1986), 3:295.

haram'da onlardan birisi bir mü'mini öldürürse, onun öldürülmesi gerekir" diyen Mâtürîdî, onlardan bir saldırı gelmedikçe, mü'minlerin bu eylemi gerçekleştiremeyeceklerini belirtir.¹⁰

"Onları gördüğünüz yerde öldürün" ayetini, göz ile görmek şeklinde açıklayan Begavî (ö. 516/1122), gördükten sonra peşlerine düşüp, yakaladığınız yerde öldürün demektedir. Zira onlar mü'minleri Mekke'den atmışlardır. Fitnenin öldürmekten daha kötü olması ise, şirkin tüm kötülüklerin üzerinde olduğuna işaret etmektedir.¹¹

Ayette geçen fitnenin, "Allah'ı inkâr etmek" olduğunu belirten Râzî (ö. 606/1210) küfrün, adam öldürmekten daha büyük günah olduğunu belirtir. Ayetin nüzul sebebi doğrultusunda anlam veren Râzî'ye göre bir sahabi, kâfirlerden birini haram ayda öldürdü. Bu olay üzerine mü'minler, onu kınadılar. Bu nedenle ayet nazil oldu. Râzî'ye göre bu ayet doğrultusunda, "Kasten adam öldüren kimsenin tövbesi kabul edilmez" denilemez. Zira şirk, adam öldürmekten daha kötüdür. Çünkü Allah'ın kâfirin tövbesini kabul etmesi gösteriyor ki, O, kasten adam öldürenin tövbesini daha çok kabul eder.¹²

Kurtubî'ye (ö. 671/1273) göre bu ayet, mensuh değil de muhkem kabul edilirse, buradan esirlerin öldürülebileceğine işaret çıkmaktadır. Yine ona göre buradaki fitneden amaç, şirktir.¹³

Ayetin, mü'minlerin çaba ve gayretlerinin saikinin, kâfirleri öldürmek olmasını anlattığını söyleyen İbn Kesîr (ö. 774/1373) kâfirler, mü'minleri memleketlerinden çıkardığı ve onlara zulmettiği için, mü'minlerin de onlara karşı acımasız davranması gerektiğini söylemektedir. Bununla birlikte mü'minler bu ayete göre duygularını öne çıkarıp, sınırı da aşmamaları gerekir. Diğer birçok müfessir gibi İbn Kesîr de fitneyi, şirk olarak tanımlamıştır.¹⁴

¹⁰ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, nşr. A. Vanlıoğlu-Bekir Topaloğlu (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005-2007), I:375.

¹¹ Ebu Muhammed Begavî, *Tefsîrü'l-Begavî: Meâlimü't-Tenzîl* (Beyrut: Darü'l-marife, 1987), 1:213-214.

¹² Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebir: Mefatîhü'l-Gayb* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990), 5:141, 143.

¹³ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî Kurtubî. *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân*, tsh. Hişam Semîr el-Buhari (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003), 3:242.

¹⁴ Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr. *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1981), 1: 524-525.

Bu ifadeler doğrultusunda ayetteki fitnenin şirk olarak anlaşıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımlara göre bir kimse, kendi anlayışına uygun olmayan davranışlara sahip olan kişi ve kesimleri, fitne unsuru olarak görüp, şiddet kullanmak suretiyle cezalandıramaz. İlgili ayet ifadelerinde yer alan fitne teriminin de daha çok Müslümanlara hayat hakkı tanımayan kimselere yönelik olduğu anlaşılabilir. Aksi takdirde Müslüman olmayan tüm kesimleri kapsadığı düşünülebilir ki, bu durum Hz. Peygamberin bir methoduyla bağdaşmamaktadır.

Dini istismar ederek, kutsal metinleri bağlamından kopararak ve özellikle ilgili ayetleri mü'minlere yönelik olarak 'şirk' içerisinde değerlendirerek şiddetin hedefi gösterilen gerekçeler, daha çok amel bağlamında işlenmiştir. Oysa ki, ilk dönemden itibaren Ehl-i sünnet, ameli, iman kapsamının dışında değerlendirmiştir.¹⁵ Yukarıda bahsi geçen tefsirlerde de temel savunma merkezi, amel-iman ilişkisi çerçevesinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda şiddeti tasvip eden kesimlerin, ameldeki noksanlıkları, iman kapsamına dahil ederek, şirk kategorisinde görmeleri tutarlı görünmemektedir.

1. 2. Enfâl Suresi 39. Ayet

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"(Yer yüzünde) bir fitne kalmayınca ve din tamamıyla Allah'ın oluncaya kadar onlarla muharebe edin. Eğer vaz geçerlerse (onları bırakın). Şübhesiz ki Allah, ne yapacaklarını hakkıyla görücüdür".

Ferec, Ömer Abdülhakim ve Abdullah Azzam gibi şiddeti tasvip eden kimselere göre, dine itaat demek; dinin tüm buyruklarına boyun eğmek anlamındadır. Bir kısmıyla amel edip diğer kısmını görmezden gelmek, büyük bir suçtur. Böyle olunca da yukarıdaki ayeti kullanarak durumu düzeltmek için savaşmak gerekmektedir. Onlara göre bu ayetle, ister Müslüman olsun, ister olmasın, ayetin belli bir dönemdeki kimseler için indirildiğine itibar etmeden, din ile amel etmeyenlere karşı savaş ilan etmeyi gerektirmektedir.¹⁶

¹⁵ Ziya Erdinç, İlk Dönem Akaid Eserlerinin Temel Nitelikleri: el-Fıkhü'l-Ekber ile el-Akidetu't-Tahaviyye Örneği", *Kelam Araştırmaları Dergisi* 10/2 (2012), 305-307.

¹⁶ Ferec, Muhammed Abdussalam. *el-Cihâd el-Ferîdetü'l-Gâiba* (b.y, 1981), 9; Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş çağrısı*, 186; Abdullah Azzam, *Şehid Abdullah Azzam külliyatı*, 54-58, 720-722.

Söz konusu kimselerin düşünce ve tutumlarındaki temel vurgu, tevhid olmuş ve bu tevhid anlayışı da İbn Teymiyye'nin tevhid ilkesine yaklaşım biçimine göre şekillenmiştir.¹⁷

İbn Kesîr, bu ayeti tefsir ederken, birtakım değişik rivayetler sunmuştur. Bunlardan birisi; İmam Buhârî'nin rivayetidir. Buna göre İbn Ömer'e bir adam gelir ve ona: "Neden savaşta (Cemel savaşı) yer almıyorsun?" demiştir. Bunu İbn Ömer de şöyle yanıtlamıştır: "Biz peygamber zamanında Müslümanlar azken savaştık, çünkü kâfirler bizi rahat bırakmıyorlardı. Bir Müslümana ya işkence ederler ya da onu öldürürlerdi. Biz o zamanda bu fitne ortadan kaldırılınsın diye savaştık. Sonunda fitneden kurtulduk"¹⁸.

Hammâd b. Selama rivayetinde İbn Ömer, soran adama şöyle demiştir: Biz Allah'ın dini için savaştık ama siz mülk ve makam için savaşıyorsunuz ki fitne yeniden ortaya çıksın ve şirk yayılsın".¹⁹

Usame b. Zeyd ise rivayetinde: "Ben lâ ilâha illellâh diyene karşı savaş açmam" demiştir.²⁰

Sa'ad b. Mâlik de Usame'nin sözünün aynısını söyledikten sonra, orada bulunan birisi yukarıda geçen söz konusu ayeti okur. Ona karşıt olarak şöyle bir yanıt verilir: "Biz önceden fitne olmasın ve bütün din Allah'ın olsun diye savaştık".²¹ Bunun anlamı ise şimdi böyle bir savaşa gerek yok demektir.

Taberî (ö. 310/923) ise, bu ayetin öncesiyle bağ kurup şöyle izah eder: "Seni ve sahabilerini rahat bırakmayıp savaş açarlarsa, siz de onlarla savaşın ta ki bu fitne ortadan kaybolsun"²². Alûsî de ayeti aynı şekilde açıklamıştır.²³

Mâtürîdî'ye (ö. 333/944) göre buradaki fitne, şirk demektir. Buna göre ayet, yeryüzünde şirk kalmayınca kadar savaşınız demektir. Fitne kalmayınca kadar demek ise, savaşı gerektirici bir durum ortada olmayınca kadar anlamındadır. Bu ise kıyamet gününe kadar demektir.²⁴

¹⁷ Berat Sarıkaya, "İbn Teymiyye'nin Tevhid Anlayışı ve Pratik Tevhid Vurgusu", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4:7 (2015), 92-93.

¹⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4:49.

¹⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 5:49.

²⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4:49.

²¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4: 49.

²² Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî tefsiri'l-Kur'ân*, 4:38.

²³ Ebü's-Senâ Şehâbeddîn Mahmûd b. Abdullâh b. Mahmûd Alûsî, *Ruhü'l-Meanî fî Tefsiri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'i'l-mesânî* (Beirut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1854), 4:194.

²⁴ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân* 5:202.

Matüridi burada İslam'ın kılıç zoruyla yayılmadığı konusunu vurgular görünmektedir.²⁵

Râzî (ö. 606/1210), ayetteki "fitneyi", İbn Kesîr ve Taberî'nin dediği gibi açıklamaktadır. Ona göre İslam'ın ilk çıkışında Müslümanlara çokça eziyet edilmişti ve kâfirler, insanlar Müslüman olmasın diye engeller koymuşlardı.²⁶

Râzî'ye göre Kur'an'daki savaş emri ikiye ayrılmaktadır:

1- Bu savaş Müslümanlara Mekke ve civarındaki köylerden gelen fitneyi sonlandırmak için olacak, yani yerel bir alana ve bölgeye mahsustur.

2- Genel bir emir olup her çağ için geçerlidir. Bu durumda ise Allah'ın dinini galip kılmak için her zaman fitne çıkaranlara karşı savaşmak gerekmektedir.²⁷

Şevkanî (ö. 1250/1834) ise, ayetteki fitnenin diğer müfessirler gibi, şirk ve Müslümanlara engel olmak anlamına geldiğini söylemektedir.²⁸

Elmalılı Hamdi Yazır'a göre ayetin anlamı onlar, Müslümanlarla savaşmaktan vazgeçmezlerse, fitne iyice ortadan kalkıncaya ve din bütünüyle Allah'ın oluncaya kadar kâfirlerle savaşın. Allah'ın kullarını başkalarına mahkûm etmeye, fitne ve eziyetle kimse, gerçek mabuddan başkasına itaat ve boyun eğmeye zorlanmasın".²⁹

Süleyman Ateş'e göre bu ayetteki fitnenin anlamı, ibadet sadece Allah için oluncaya dek, kâfirlerle savaşılması gerekir şeklindedir. O, konuyla ilgili Yahya b. Muaz'ın, "Bir saatlik tevhid, yetmiş yıllık küfrü yıkıyor da, yetmiş yıllık tevhid, bir saatlik günahı nasıl yıkamaz" şeklindeki sözünü aktarır. Buna göre tüm geçmiş günah ve hatalar Allah tarafından affedilebilir. Yazara göre bu ayet, herkesi kapsamıyor. Burada muhatap, Mekke'li müşriklerdir. Bu

²⁵ Recep Önal, "İnanç ve Düşünce Özgürlüğü Bağlamında İslâm'ın Kılıç Zoruyla Yayıldığı İddialarına Karşı İmam Mâtürîdî'nin Yaklaşımı", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/31 (2017), 51-53.

²⁶ Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin Râzî, *et-Tefsîrü'l-Kebîr: Mefatîhü'l-Gayb* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990), 15:169.

²⁷ Râzî, *et-Tefsîrü'l-Kebîr: Mefatîhü'l-Gayb*, 15:169.

²⁸ Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani Şevkânî, *Fethü'l-Kadîr: el-Câmi' beyne Fenneyî'r-Rivâye ve'd-Dirâye min İlmi't-Tefsîr* (Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebi, 1964), 1:346.

²⁹ Hamdi Yazır Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili* (Ankara: Akçağ Basım Dağıtım, 1995), 4:230-231.

ayet, müşrikler tarafından baskı altında kalan Müslümanların inanç tercihlerinin engellenmesiyle bağlantılıdır.³⁰

M. Esed'e göre bu ayet, bazılarının anladığı şekilde, şiddetin kaynağı olarak kullanılamaz. Zira bu ayetin muhtevası, insanların can, mal ve inançlarını korumak amacıyla gösterdikleri meşru bir tepkidir.³¹

1. 3. Nisa Suresi 89-90 Ayet

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرَكْسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أُرِيدُونَ أَنْ تَهْتَدُوا مِنْ أَضَلِّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مَبِئَاتٌ أَوْ جَاؤُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا.

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا تَصْبِرُوا

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مَبِئَاتٌ أَوْ جَاؤُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿

“Sizin de kendileri gibi inkâr etmenizi istediler ki onlarla eşit olasınız. O halde Allah yolunda göç edinceye kadar onlardan hiçbirini dost edinmeyiniz. Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayınız, bulduğunuz yerde öldürünüz ve hiçbirini dost ve yardımcı edinmeyiniz. Arzu ettiler ki kendilerinin küfre saptıkları gibi siz de sapasınız da beraber olasınız. Bu sebeple, onlar Allah yolunda hicret edinceye kadar içlerinden dost edinmeyin. Eğer bundan yüz çevirirlerse onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün. Onlardan ne bir dost edinin ne de bir yardımcı. Ancak sizinle aralarında anlaşma olan bir topluma sığınmış bulunanlar yahut ne sizinle ne de kendi kavimleriyle savaşmayı içlerine sığdıramayıp (tarafsız olarak) size gelenler başka. Eğer Allah dileseydi, onları size musallat kılardı da sizinle savaşırlardı. Eğer onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmayıp size barış teklif ederlerse; Allah, onlara saldırmak için size bir yol (yetki) vermemiştir”.

Kendi istekleri ve düşünce yapıları doğrultusunda şiddeti tasvip eden ve bu türlü ayetleri de kendilerine dayanak olarak kullanan Ömer Abdülhakim, Abdullah Azzam ve bunlar gibi düşünenlere göre bu ayet, Müslümanların dışındaki kimselere silahlı mücadeleyi emretmektedir. Aynı

³⁰ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 5:511.

³¹ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı* (İstanbul: İşaret yayınları, 1996), 330.

zaman Batı gibi Müslüman olmayan devlet ve halklara karşı da şiddeti buyurmaktadır. Bu doğrultuda Müslüman olmayanlarla işbirliğine giren Müslüman toplumlara yöneten devlet ve hükümetlere karşı da şiddet ve silah kullanmayı emretmektedir.³²

Bu ayetle ilgili olarak bazı kesimler, “Yahudi ve Hristiyanların kendilerine tam olarak benzemedikçe, Hz. Peygamberden razı olmayacaklarını ifade eden ayete (el-Bakara 2/120) dayanarak, buldukları bölgede ikamet etmenin haram; hicretin vacip olduğunu ileri sürmüşlerdir.³³

Müslümanların dışındakilerin dost edinilmemesi ile ilgili değerlendirmede bulunan Ebu Muhammed Asım el-Makdisî ve benzerlerine göre demokratik parlamentolar, şirk sarayları ve putperestlik merkezlerinden başkası değildir. Allah Teâlâ'nın, kulları üzerindeki hakkı olan Tevhid'i gerçekleştirmek için, bu parlamentolardan kaçınmak gerekir. Hatta bu parlamentoları ortadan kaldırmak, dostlarını düşman edinmek ve onlara karşı Allah yolunda cihad etmek gerekir.³⁴

Mâtürîdî'ye göre, münafıklar hicretten yüz çevirerek evlerine dönmek istemişlerdir. Onlarla savaşılmasının gerekçesi ise, daha önce söz verdikleri halde hicret etmemekle, imanlarını terk etmişlerdir. Bu durumda onları, tövbe etmedikleri veya hicret etmedikleri takdirde öldürün. Ancak antlaşma vuku bulursa, onları öldüremezsiniz.³⁵

Ayette yer alan hicretin, Mekke'nin fetholunmasına kadar bir süre için farz olduğunu, Mekke fetholdükten sonra da bu ayetin neshedildiğini belirten Râzî, ayette öldürülmesi gereken kimseler olduğunu ve bunların da “Sizinle aralarında anlaşma olan kavme iltica edenler ile her iki taraftan uzak durup, savaşmak istemeyip, göğüsleri daralarak mü'minlere gelenler olmak üzere iki kesim olduğunu belirtir.³⁶

Kâfirlerin sevgisini kazanmak amacıyla mü'minlerin de küfre dönmelerini istediklerini belirten Begavî, “eğer yüz çevirirlerse” ifadesini, tevhidden ve hicret etmekten yüz çevirme” şeklinde yorumlamıştır.³⁷

³² Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 68, 204-205, 208; Abdullah Azzam, *Şehid Abdullah Azzam Külliyyatı*, 63, 156, 338.

³³ Habeş, *Nusûsu'l-Unf ve't-Ta'zir ale'l-Kitâli fi'l-Kur'âni ve'l-Hadîs*, 9.

³⁴ Ebu Muhammed Asım, *Demokrasi Dindir* (t.y, y.y), 5, 12, 35; Abdulkadir b. Abdulaziz, *İman ve Küfür* (t.y, y.y), 10, 93; Abdulmun'in Mustafa, *Taifetu'l-Mansura'nın Özellikleri* (t.y, y.y), 106; Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 259-267.

³⁵ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 3:375.

³⁶ Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebir: Mefatîhü'l-Gayb*, 10:227-229.

³⁷ Begavî, *Tefsîrü'l-Begavî: Meâlimü't-Tenzîl* (Beyrut: Darü'l-marife, 1987), 2:260.

İbn Kesîr'e göre bu ayette anlatılan husus, o kimseler mü'minlere karşı o kadar büyük düşmanlık ve kin beslemektedir ki mü'minler, tamamen kendileri gibi olmadıkça, onlara karşı hoşgörülü olamayacağını göstermektedir. O nedenle onlarla asla dostluk kurulamaz.³⁸

Bu yaklaşımlar doğrultusunda müfessirlerin büyük çoğunluğu burada vurgulanan şiddetin mü'minlerin korunması ve savunmasına yönelik olduğunu anlamışlardır.

1. 4. Nisâ Suresi 91 Ayet

سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوا بِنُصْرَتِكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلًّا مَا رُدُّوْا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكَسُوا فِيهَا فَإِنْ
لَمْ يَعْتَزِلُواكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ وَيَكْفُرُوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَئِكَ جَعَلْنَا
لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

“Diğer kimselerin de hem sizden emin olmak, hem de kavimlerinden emin olmak istediklerini göreceksin. Bunlar küfre her döndürüldüklerinde ona atılırlar. Eğer bunlar sizden uzak durmazlar, sizinle barış içinde yaşamak istemezler, ellerini savaştan çekmezlerse, onları yakalayın ve onları nerede bulursanız öldürün. İşte bunlara karşı size apaçık bir yetki verdik.”

Ömer Abdülhakim ve Abdullah Azzam gibi şiddeti dini naslarla desteklemeye çalışan kimselere göre bu ayet, İslam'ı benimsemeyen veya İslam toprakları içerisinde olup da küfür ile işbirliği yapan kişilerin öldürülmesi gerektiğini belirtmektedir.³⁹

İmam Mâtürîdî'ye göre savaş esnasında karşıdaki düşmanın öldürülmesi gerekir. Ancak savaşı bıraktığında, eman istemiş olduğu için, o kimse öldürülmez. Ona göre buradaki fitne, şirk demektir. Öldürülme gerekçeleri ise, onların şirke çağırmak amacıyla sizinle savaşmalarıdır. Bundan vazgeçmezlerse katledilirler. Mâtürîdî, mü'minlerle savaşan kimselerle savaşılmasının vacip olduğunu vurgular.⁴⁰

Râzî'ye göre bu ayetin iniş sebebi şudur: Esed ve Gatafan kabilelerinin bir kısmı Medine'ye geldiklerinde Müslüman olduklarını söyler ve güvenli bir şekilde işlerini yürütmek için sözleşme yaparlar, daha sonra beldelerine dönünce, sözleşmelerini bozarlardı. Buna göre ayetin anlamı, “onlar sizinle savaşmaya devam eder, anlaşmaya yanaşmazlarsa, onları nerede bulursanız öldürün” demektir. Zira onların düşmanlıklarının apaçık belirginleşmesi,

³⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1981), 2:371-272.

³⁹ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 119-126, 220-234; Abdullah Azzam, *Şehid Abdullah Azzam Külliyyatı*, 45-46, 308.

⁴⁰ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 3:380.

küfür ve zulümlerinin açıkça belli olması ve Müslümanlara zarar vermeleridir".⁴¹

Bu ayete göre, bir mü'mini öldürmenin kesinlikle yasaklandığını belirten Begavî (ö. 516/1122), yanlışlıkla öldürüldüğünde ise, mutlaka diyet keffareti verilmesi gerekir. Eğer öldürülen zimmi kâfir ise, ona da diyet verilmesi icap eder.⁴²

Ayette tasvir edilen kesimin münafıklar olduğunu belirten İbn Kesîr, buradaki fitnenin şirk olduğunu, münafıkların da İslami görünüm altında şirk sahibi olduklarını vurgular.⁴³

Bu yaklaşımlara göre müşrikler, şirki belirginleşmiş ve mü'minlere de şirkin propagandasını yaparak onlara karşı harekette bulunan ve de saldırganlaşan kimselere yönelik hükümler bulunmaktadır. Ancak İbn Kesîr'in yapmış olduğu yorum, genelde kabul görmemiştir. Zira böyle bir anlayış toplumsal kargaşa ve karışıklığa yol açabilir.

1. 5. Enfâl Suresi 60. Ayet

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ
مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

"Ve onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve bazı atlardan hazırlayınız. Bununla Allah Teâlâ'nın düşmanını ve sizin düşmanınızı ve onlardan başkalarını, (ki bunları siz bilmezsiniz, Allah Teâlâ bilir) korkutursunuz. Ve her neyi ki, Allah yolunda infak edersiniz, size tamamen ödenir ve siz asla zulme uğratılmazsınız".

Şiddetin İlahi bir buyruk olduğunu ileri süren Ömer Abdülhakim, Abdullah Azzam ve benzer şekilde düşünenlere göre bu ayet, Müslümanlara zulmeden mevcut devlet ve güçlere karşı mümkün olduğu kadar her türlü şiddet ve silahlı eyleme girmeyi gerekli kılmaktadır.⁴⁴

Taberî'ye göre savaş hazırlığı, Rabbi inkâr edenlere yöneliktir. Bu savaş, mü'minlerle düşmanları arasındadır. Onların hıyanetlerinden ve mü'minlere saldırmaları neticesi karşılık vermek söz konusudur. Bu doğrultuda ayetin sibakı, "Ey Allah ve elçisine iman edenler" şeklindedir.⁴⁵

⁴¹ Râzî, *et-Tefsîrü'l-Kebîr: Mefatîhü'l-Gayb*. 10:231-232.

⁴² Begavî, *Tefsîrü'l-Begavî: Meâlimü't-Tenzîl*, 2: 263.

⁴³ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 2:373.

⁴⁴ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 90; Abdullah Azzam, *Şehit Abdullah Azzam Külliyyatı*, 200-202.

⁴⁵ Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, 9/468.

İmam Begavî, bu ayetin Bedir'de hezimete uğrayan müşrikler hakkında olduğunu kabul etmiştir.

Zemahşerî, ayette geçen düşmanların, Yahudi ve Hristiyanlar, Farslılar ve hatta Cinler olduğu ileri sürülmesini rağmen, öncelikle Mekke'nin müşrikleri olduğunu belirtir.⁴⁶

Râzî'ye göre bu ayette vurgulanan husus, müşriklerin ahitlerini bozmasıdır. Onlara, sözünde durmayınca ve bunun sonucunda da korku başlayınca, Allah Hz. Peygambere savaşa hazırlıklı olmasını emretmiştir.⁴⁷

Bu ayeti bir önceki ayet ile birlikte açıklayan Elmalılı, buradaki "نَبَذَ" kelimesi üstünde durur. Ona göre nebz, bir devletin antlaşma yaptığı başka bir devletle ilişkilerini kestiğini bildirmesidir. Bunun gerekçesi olarak da, bir hiyanetin göstergeleri ortaya çıktığında, antlaşmanın geçersizliğini kendilerine resmen bildirir. Böylece taraflar ona göre davranır. Söz konusu bu belirginlik kazanılmadan, savaşa tutuşmakta acele edilmemelidir. Buradaki temel sorun, Allah'ın, hainleri ve hainlik edenleri sevmemesidir. Karşı tarafın yaptığı gibi şeklen dost ve müttefik görünüp de gizlice ahdi bozmak, antlaşmayı çiğnemek bir hainliktir. Burada asıl olan barıştır. Nitekim şöyle denmiştir: Barış ve uzlaşma ortamında sen dilediğini seçer alırsın/ Savaş ise onun esintisinin bile sana getirdiği acı yeter".⁴⁸

1. 6. Tevbe Suresi 5. Ayet

فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَخْضِرُوا أَعْيُنَهُمْ
وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ إِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"O haram olan aylar (Zilhicce, Muharrem, Safer, Rebiul'evvel) çıktığı zaman, artık o müşrikleri nerede bulursanız öldürün; onları yakalayıp esir edin, onları hapsedin ve onların geçit yerlerini tutun. Eğer tevbe ederler, namaz kılıp zekâtlarını verirlerse, kendilerini serbest bırakın. Gerçekten Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir".

Şiddetin gerekliliğini dini kaynaklar doğrultusunda değerlendiren Ömer Abdülhakim ve Abdullah Azzam'a göre bu ve benzeri ayetlerin, hükümleri doğrultusunda şeriatın hükümleri günümüzde yaşanana benzer ahval ve şerait içinde cihadın her Müslümanın üzerine farz-ı ayn olacağını takrir eder. Ahkâm-ı şeriatın takrir ettiği budur. Aynı şekilde akıl, mantık ve

⁴⁶ Ebu'l-Kasım Carullah Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *Tefsîrü'l-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vücuhi't-Te'vil*, thk. Muhammed Mürsi Amir (Kahire: Dârü'l-Mushaf, 1977), 2:232.

⁴⁷ Râzî, *et-Tefsîrü'l-Kebir: Mefatîhü'l-Gayb*, 11:347.

⁴⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 4:248.

fehmi selim de bu ahval ve şerait içinde varlık gösteren krizlere bir dur diyebilecek olan çözümün silahlı cihad olduğunu göstermektedir. Ona göre İslam diyarları düşman tarafından ya doğrudan doğruya veya dolaylı yollarla işgal edilmiş bir haldedir. Onlara karşı cihat etmek, bir farz-ı ayndır. Yine İslam ülkelerinin hükümetleri, günümüzde, Allah'ın hükümlerini değiştirdiği ve Allah'ın indirdikleri dışında şeylerle hükmettikleri ve de Allah'ın resulü ve mü'minlere ihanet edip, kâfirleri dost edindiği, onlara bağlılık gösterdikleri için mürtet ve kâfirdirler. Onlara kıyam ise, icma ile farzdır.⁴⁹

Taberî'ye (ö. 310/923) göre buradaki müşrikler, Kureyş kabilesinden olan kimselerdir. Kurbandan sonra onlara dört ay gibi bir süre verildi. Muharrem ayı çıkınca, onlardan sözünü tutmayanlar kelime-i şehadeti getirmedikleri sürede öldürülmekle cezalandırıldılar.⁵⁰

Bu haram ayların Receb, Şa'ban, Zü'l-hicce ve Zü'l-ka'de olduğunu belirten Begavî, bu ayların çıkmasıyla müşriklerin esir alınıp, hapsedilip daha sonra gerektiğinde Mekke ve İslam beldeleri dışına sürülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵¹

Öldürülmesi gereken kimselerin sözlerinden dönen ve vaatlerinden cayan müşrikler olduğunu belirten Zemahşerî, müşriklerin İslam ülkesinde herhangi bir tasarrufta bulunmaması için, sürülmeleri gerektiğini vurgular.⁵²

Râzî ise bu ayeti, müşriklerin görüldüğü yerde ve zamanda hemen öldürülmesi gerekli olur şeklinde açıklamıştır. O, öldürme eyleminin haram ayların çıkmasıyla gerçekleşeceğini vurgular. Zira onlarla önce bir anlaşma yapılmıştır. Ancak onlar ahitlerine bağlı kalmamışlardır. Buna rağmen düşünüp yanlıştan dönmeleri için haram aylar içerisinde süre verilmiştir.

Elmalılı'ya (ö. 1361/1942) göre sözleşme yapılan ve antlaşma imzalanan aylar, tıpkı haram ayları gibidir. Bu durumda haram aylar ve antlaşma ayları tamamlanınca artık savaş bilfiil başlamış olmaktadır.⁵³

Şiddeti tasvip edenlerin kendi inançlarının doğruluğunu kanıtlamak amacıyla istimal ettikleri ayetlerin yorumu, müfessirlerin ileri gelenleri tarafından farklı olduğu görülmektedir. İlgili ayetlerin bağlamından

⁴⁹ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 180-181, 185, 187; Abdullah Azzam, *Şehit Abdullah Azzam Külliyyatı*, 339.

⁵⁰ Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, 10/328.

⁵¹ Begavî, *Tefsîrü'l-Begavî: Meâlimü't-Tenzil*, 2: 126.

⁵² Zemahşerî, *Tefsîrü'l-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fî Vücuhi't-Te'vil*, 2:247.

⁵³ Elmalılı, *Hak dini Kur'an dili*, 4:268; Ayetle ilgili genel bir değerlendirme için bk. Karakuş, Abdulkadir. "Kur'an'a Göre Birlikte Yaşamının İlkeleri". *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2018), 167-191.

koparılarak yorumlanması, farklı sonuçları doğurmaktadır. Zira bir kimsenin dini anlayışı, bir başkasına göre şirk olarak değerlendirilebilir. Günümüzdeki Müslümanların yönetimlerinin de farklı dini-siyasi-idari yöntemleri bulunabilir. Bu durumda farklılıklar isabetli olabilir veya olmayabilir de. Ancak farklı bir anlayışta olmanın tekfiri doğurmayacağı ve şiddeti de gerektirmeyeceği Kur'an'ın temel ilkeleriyle bağdaşmaktadır.

1. 7. Tevbe Suresi 14 Ve 15. Ayetler

فَاتْلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ وَيُدْهَبْ
عَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

“Onlarla çarpışınız. Allah, onları sizin ellerinizle azablandırınsın, hor ve aşağılık kılsın ve onlara karşı size zafer versin, mü'minler topluluğunun göğsünü şifaya kavuştursun ve kalplerindeki öfkeyi gidersin. Allah dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah alîmdir, hakîmdir”.

Şiddetin gerekliliğini dini kaynaklar ile besleyen Ömer Abdülhakim'e göre bu ayet, tüm ümmeti silah başına çağırılmaktadır. Buna itaat ise, vaciptir. Kâfirlerin saldırması durumunda tüm ümmet, İslam dinini muhafaza, Müslüman ümmeti savunma için savaşmak zorundadır. Bu konuda imamın cihad çağrısına uymak da vaciptir. Yine ona göre Allah'a ortak koşmakla ilgili pek çok şirk çeşidi, Müslümanlardan pek çok kimsenin akidesine sirayet etmiştir. “Nihayetinde ise insanı eseflere salan şu pespaye zamanlara ulaştık. Mevzubahis şirk çeşitlerinden ve birçok kimseye bulaşanlardan biri, hiç şüphesiz Allah'tan başkasına kulluktur. Bunun sonucu ise Allah'a isyan ve O'nun ahkâmını inkâr ve Allah'ın yanında başkalarına ve onların hükümlerine itaattir”.⁵⁴

Yine Abdülhakim'e göre şeriatın hükmü ve Allah'ın dininin – günümüzdeki Müslümanların içinde bulunduğu gerçekliğe, şer'i veya dünyevi anlamdaki tüm krizlerine ilişkin ahkâmının iktizası, çözümün ancak cihad olduğunu ve bunu tek yolunun da bir silahlı küresel İslami direniş başlatmak, işgalci düşmanlarımızın ve onların müttefikleri mürtetlerle münafıkların karşısına kitlesel bir karşı çıkmak olduğunu göstermektedir. Buna göre şehadet yollarından gayri bir çözüm yoktur. Bu ümmetin gençlerinin, hem kendilerine hem de ümmetlerine hayat bahşolunsun diye ölüme talip olmalarından gayri bir çözüm yolu yoktur. Zira Allah Tevbe suresi 14. Ayette böyle buyurmuştur.⁵⁵

⁵⁴ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 189, 191, 266, 267.

⁵⁵ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 266.

Kendi algı ve anlayışları doğrultusunda kafir ve müşrik statüsü oluşturan Abdülkadir b. Abdülaziz gibilerine göre ise kâfirlerin her hâlükârda öldürülmelerinde büyük maslahat vardır. Bu hem mü'minlere destek hem de kâfirlere hezimet ve eziklik oluşturması bakımından anlamlıdır.⁵⁶

Ayetteki müşriklerin, sözlerinden cayanlar ve ahdini yerine getirmeyenler ile imandan yüz çevirenler olduğunu belirten Taberî (ö. 310/923), Allah, sizin ellerinizle onları öldürsün ve yine onları en aşağı bir ceza ile rezil etsin, böylece sizin onlar üzerinde zaferinizi taçlandırın şeklinde Hz. Peygamberin zamanındaki müşrikler kastedilmekte olduğunu belirtir. Zira ona göre Kureyş müşrikleri sözlerine uygun hareket etmemişlerdir.⁵⁷

Ayette belirtilen ve öldürülmesi gereken müşriklerin, Kureyş müşrikleri olduğunu ifade eden Begavî, onların esir alınmak suretiyle ezileceğini, zira bunları daha önce de bir araya gelip, Hz. Peygamber'in Mekke'den sürülmesini konuşan ekip olduğunu kaydeder.⁵⁸

Zemahşerî'ye göre bu ayet, Daru'n-Nedve'de toplanarak, anlaşmalarını bozan ve Hz. Peygamberin Mekke'den sürgün edilmesine karar veren müşrik grubu hakkındadır. Bu doğrultuda bu ayet, anlaşma ve sözleşmelerini bozarak Hz. Peygamberi yurdundan süren kimselerinin niteliklerine yönelik bir savaş içermektedir. Yine bu ayet, Hz. Peygamberi yurdundan sürmek isteyen Mekkeli müşrikler hakkında olup, onların esir edilmesi, hapsedilmesi ve öldürülmesini gerekli kılmaktadır.⁵⁹

Suçluyu ve saldırganı cezalandırmanın "tazib" olduğunu kaydeden Elmalılı, ayette geçen "ihza" nın da saldırganı başkaldıramaz bir hale getirmek olduğunu belirtir. Savaşın belirli bir amacının bunların gerçekleşmesi olduğunu belirten yazar, tüm bunların "umudur ki onlar saldırganlığa son verirler" hedefine yönelik olduğunu belirtir.⁶⁰

1. 8. Tevbe Suresi 73. ve Tahrir Suresi 9 Ayetler

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Ey Peygamber! İnkârcılarla ve münafıklarla mücadele et, onlara karşı sert davran! Onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü bir varış yeridir!"

⁵⁶ Abdülkadir b. Abdülaziz, *İman ve Küfür*, 103.

⁵⁷ Taberî, *Câmiü'l-beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, 11:415.

⁵⁸ Begavî, *Tefsîrü'l-Begavî: Meâlimü't-tenzîl*, 2:136.

⁵⁹ Zemahşerî, *Tefsîrü'l-Keşşaf*, 2:252.

⁶⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5:286.

Bu ayeti dayanak olarak kullanarak, şiddetin gerekliliğini savunan Ömer Abdülhakim'e göre İslam toplumlarında münafıkların olması realitede bir olgudur. Allah, kâfirlerle savaşmayı genelde emretmektedir. Ancak münafıklarla savaşmak ve onlarla cihat etmek ise bu ayette özellikle vurgulanmıştır. Münafıklar, kâfirlerle birlikte değerlendirilir ve kâfirlere uygulanan hükümler, münafıklar için de geçerlidir. Müslüman olduğunu söylemekle birlikte, Müslümanlara karşı savaşan kimseler, Allah'a, rasülüne ve mü'minlere karşı savaşmak ve adaletle emreden insanları kovuşturmak, hapsetmek, işkenceye tabi tutmak ve öldürmek gibi yollarla icra ettikleri vazife açısından birbirlerinden farksızdırlar. Bu durumda kâfirlerle birlikte olup da Müslümanlara karşı savaşan kimselerle savaşmak, vaciptir. Nitekim İslam dünyasının liderleri ve yöneticileri bu konumda olup, onlarla savaşılması cihaddır.⁶¹

Benzer şekilde düşünen Ebu Muhammed Asım'a göre de kâfirlerle birlikte olan kimseler, münafık statüsündedir. Şirk yasalarının kulları, korumaları ve destekçileri, bu statüdedir.⁶²

İmam Mâtürîdî'ye göre bu ayette geçen cihadda çetin olma, ya kılıçla savaşta olur veya kesin delillerle (hüccet ve bürhan) onlarla mücadelede olur. Ayetten çıkarılabilecek bir başka anlam ise, kâfirlere kılıçla mücadele, münafıklara karşı da hadlerin bildirecek şekilde ağır sözlerle cihad etmektir. Zira münafıklar, mü'minler arasında fitne ve ayrılık çıkarmakta, bölücülük yapmaktadırlar. Ancak müellife göre bu ayetteki asıl anlam, hem kâfirlere hem de münafıklara karşı kesin akli delillerle mücadele etmektir.⁶³

Dahhak'ın görüşü doğrultusunda kâfirlerle savaşmak ve münafıklara ağır sözler söylemenin cihad olduğunu aktaran Râzî, buradaki cihadın, gayret ve gücün adamakıllı sarfedilmesi anlamında olduğunu kabul eder. Ona göre ayette cihadın kılıçla mı yoksa lisanla mı ya da başka bir yolla mı yapılacağına delalet edecek herhangi bir işaret bulunmamaktadır. Buna göre ayet, kâfir ve münafıklarla cihad etmenin vacib olduğuna delalet ediyor. Ancak bunun şeklini belirleyen herhangi bir işaret yoktur.⁶⁴

Begavî bu ayetin tefsirinde, "kâfirlere karşı kılıç ve öldürmekle cihad edilmeli, münafıklara yönelik ise bazı görüşleri aktardıktan sonra el, dil ve kalp ile mücadele edilmelidir" şeklinde bir görüş üzerinde durmuştur.⁶⁵

⁶¹ Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 237-245.

⁶² Ebu Muhammed Asım, *Demokrasi Dindir*. 120.

⁶³ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 6:412.

⁶⁴ Râzî, *et-Tefsîrü'l-Kebîr: Mefatîhü'l-Gayb*, 16:138.

⁶⁵ Begavî, *Tefsîrü'l-Begavî: Meâlimü't-Tenzîl*, 4:74.

Allah'ın bu ayette, mü'minlere karşı koruyucu ve kollayıcı olması gerektiği gibi peygamberin kâfir ve münafıklara karşı da şiddetli olması gerektiğini bildiren İbn Kesîr, nifak ortaya çıktığında onlara karşı kılıç ile cihad edilmesinin gerekliliğini vurgular. Müellif bu ayetin yorumu ile ilgili olarak İbn Abbas'ın, kâfirlere kılıç; münafıklara karşı da dil ile cihad edilmesi gerekir şeklindeki görüşünü aktarır.⁶⁶

Kurtubî'ye göre buradaki şiddet, kalpte ve hükümde olan yüksek tepkidir. Ancak bu dilde gerçekleşmez.⁶⁷ Taberî de ayetteki bu ifadeyi, "kâfirlere karşı kılıç ve silahla olur, münafıklara yönelik olarak da bu el ve dil ile gerçekleşir" şeklinde açıklamıştır.⁶⁸

1. 9. Muhammed Suresi 4. Ayet

فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبِ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَتَّخِذْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَآتَتْكُمْ مِنْهُم مِّنْهُم وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالُهُمْ

"Küfre sapanlarla (savaşta) karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Epey öldürdükten sonra da (yakaladığınız esirleri) bağı sıkıca bağlayın. Sonra savaş, yüklerini atıp sona erince de onları ya karşılıksız olarak ya da fidye ile salverin. Buyruk budur! Allah dileyeydi, onlardan intikam alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek ister. Allah yolunda öldürülenler (var ya), Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmaz".

Ferec, Ömer Abdülhakim ve benzeri kişi ve kesimler İslam'da şiddetin zorunluluğunu ispatlamak için hiçbir bağlam olmadan bu ayeti kullanmaktadırlar. Ona göre Yahudi, Hristiyan ve onların İslam ülkelerindeki kâfir, münafık ve mürtet müttetiklerine karşı takınılması gereken tavır, bu ayetin anlamı doğrultusunda olmalıdır. Başka bir deyişle, kâfirlerle anlaşma olmaz.⁶⁹ Çünkü bu ayetin son kısmı, 'Artık bundan sonra (esirleri) ya karşılıksız ya da fidye karşılığı salverin' şeklindedir. Tevbe suresinin 5. Ayeti, "Artık haram olan aylar çıkınca, (o diğer) müşrikleri nerede bulursanız öldürünüz ve onları yakalayınız ve onları hapsediniz ve onlar için bütün geçit yerlerine oturunuz. Fakat tövbe ederler, namaz kılarlar, zekâtı da verilerse

⁶⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4:178.

⁶⁷ Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 10:300-301.

⁶⁸ Taberî, *Câmiü'l-beyân fi Tefsiri'l-Kur'ân*, 11:566.

⁶⁹ Ferec, *el-Cihâd el-Ferîdetü'l-Gâiba*, 16-17; Ömer Abdülhakim, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, 234-238, 277.

artık yollarını açık bırakınız. Şüphesiz ki, Allah Teâlâ Gafûrdur, Rahîmdir” buyrulmaktadır.⁷⁰

Şiddetin benimsendiği ve bu konuda dini kaynakların referans alındığı bir düşünceye sahip olan Habeş gibi bazı kimselere göre bu ayetin zahiri anlamı, Müslümanların diğerleriyle karşılaşması, tabiatıyla savaş ve çarpışma şeklinde olmalıdır. Yine Habeş’e göre bu yaklaşım aynı zamanda Zahirilik ve Haricilik’in düşüncesi olduğu gibi, günümüzde birçok fukaha da aynı düşüncededir. Buna göre Müslümanların, Gayr-i Müslimlerle alakası, ancak ve sadece harp ile olur. İnsanlar İslam dinine geçinceye kadar, savaş farzdır.⁷¹

Habeş’e göre bu ayette, kâfirlere karşı savaşın meşru olduğu buyruğu bulunmaktadır. Ancak müfessirlerin ezici çoğunluğuna göre, bu savaş belli gruplara yönelik olmalı ve savaş sahasında gerçekleşmelidir.⁷² Bu durumda genelleme yapmak, ayetin zahirine aykırıdır.

Mâtürîdî (ö. 333/944), ancak savaşırken bu ayetin geçerli olacağını görüşündedir.⁷³ Buna göre buradaki savaş, savaş sahasında olan bir durumdur. Bu doğrultuda kâfirlerin her görüldüğü yerde öldürülmesi anlamı çıkmamaktadır.

Bu ayetin, savaş esnasında kâfirleri öldürmeyi ifade ettiğini kabul eden Kurtubî, bu konuyu Bakara suresinde ele aldığı için, burada, esirlerin akıbeti gibi, savaştan sonraki olaylara odaklanmaktadır.⁷⁴

Alûsî, ayetle ilgili olarak, ‘savaşırken öldürebilirsiniz’ yorumunu yaptıktan sonra, Zemahşerî’nin, “ayette yer alan ‘lakîtum’ ifadesinin sıradan bir karşılaşma değil, savaş demek olduğu” şeklindeki rivayetini aktarmıştır.⁷⁵

Elmalılı Hamdi Yazır’a (ö. 1361/1942) göre düşmanı iyice alt etmek, onları tekrar toparlanamayacak bir şekilde bozguna uğratmak demektir. Boyunlarını vurmaktır ise, acımaksızın öldürmek manasındadır. Bu konuda karar verici merci ise, imam yani komutandır. Elmalılı’ya göre bu ancak

⁷⁰ Abdullah Azzam, *Şehid Abdullah Azzam Külliyyatı*, 150-153

⁷¹ Habeş, *Nususul-Unf ve't-Tahrizi ale'l-Kitali fi'l-Kur'an ve'l-Hadis*, 1.

⁷² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7:283; Râzî, *et-Tefsîrül-Kebîr: Mefatîhül-gayb*, 11:28, 43; Şevkânî, *Fethül-Kadîr: el-Câmi' beyne Fenneyi'r-Rivâye ve'd-Dirâye min İlmi't-Tefsîr*, 5:38; Taberî, *Câmiül-Beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*, 7:31.

⁷³ Mâtürîdî, *Te'vilâtül-Kur'ân*, 9:264.

⁷⁴ Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 19:242-248.

⁷⁵ Alûsî, *Ruhül-Meani*, 9:196.

savaşta söz konusudur. Öte yandan müellif bu ayete dayanarak, savaşta alınan esirlerin öldürülemediğini vurgular.⁷⁶

Süleyman Ateş, tefsirinde bu ayette yer alan “Boyunlarını vurun” ibaresini, ‘öldürün’ şeklinde açıklamıştır. Zira o dönemde öldürme bu şekilde oluyordu. Bu boyunları vurulacak kimselerden, kendi halinde ve zararsız kimseler kastedilmemektedir. Hedef kitle, hem kâfir olup, hem de Müslümanlara saldırarak, Allah yoluna engel olan kâfirlerdir.⁷⁷ Ayetin doğrudan muhatabı ise, Mekke müşrikleridir. Müellife göre buradaki fitne ise, saldırı anlamındadır.⁷⁸

Sonuç

Günümüzde şiddeti savunan ve bunun Allah'ın emri olduğunu anlatan kesim ve kimselerin kendi düşünce ve hareket tarzlarını desteklemek amacıyla referans olarak kullandıkları Kur'an ayetlerinden oluşan nasları, kendi eylemlerinin haklılığına gerekçe olarak sunmaktadırlar. Kendilerine taraftar toplama veya mensuplarını zinde tutmak amacıyla nasları bir propaganda aracı olarak istimal etmektedirler. Ancak söz konusu nasların bir kısmını oluşturan Kur'an ayetlerini anlayış biçimleri, Selef-i salihin, klasik dönem müfessirleri ve çağımızdaki âlimlerin çoğu tarafından kabul görmemiştir.

Kur'an'da mü'min, müşrik ve Ehl-i kitab'a yönelik şiddet kullanma amacıyla referans olarak kullanılan bazı ayetlerin onların anladığı şekilde değerlendirilmesi, Kur'an'ın genel ilkeleri ile çelişmektedir. Nitekim “Gerçek Rabbinizden gelendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin” (Kehf, 18/29), “Rabbin dileseydi, yeryüzünde kim varsa hepsi birden iman ederdi. Yoksa insanları imana gelinceye kadar zorlayacak mısınız?” (Yûnus, 10/99) gibi ayetler, şiddet ve zorlama kullanarak insanların Müslüman yapılması şeklindeki yaklaşımlara müsaade etmemektedir. Zira konuyla bağlantılı Kur'an ayetleri arasında anlam bütünlüğünü sağlamak gerekmektedir. Buna göre de öne çıkarılan ayetlerin, diğer ayetler doğrultusunda anlamlandırılması zorunlu görünmektedir. Kur'an'ı temel referans olarak kabul eden kimselerin, söz konusu belirli ayetlere odaklanması ve diğer ayetleri gözardı etmeleri de kendi içlerinde çelişki ve tutarsızlık olduğunu göstermektedir.

⁷⁶ Elmalılı, *Hak dini Kur'an dili*, 7:127.

⁷⁷ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 3:413.

⁷⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 3:418.

Şiddet yanlısı ve hatta bunu bir zorunluluk gören dini kesimlerin kaynak olarak kullandıkları tüm nasları, bağlamından kopuk olarak anladıkları görülmektedir. Nitekim günümüzde mevcut olan bu tür oluşumların benzerinin, İslam tarihinin daha ilk dönemlerinde de var olduğu bilinmektedir. Tarihsel süreçte bunun en belirgin örneği Hâricîler olmuştur. Kur'an ayetlerinin te'vil ve tefsirinden uzak bir şekilde onları anlamada akla yer vermeyerek, nassa doğrudan bağlılıklarını gösteren Hariciler hakkında Hz. Ali'nin, "Hak sözle, batıl murad etmektedirler" şeklindeki tespiti, günümüzdeki bu yönlü yaklaşımların anlaşılmasında önemli bir veri sunmaktadır.

Şiddeti benimseyen ve bu konuda dini nasları referans alan marjinal nitelikli bu tür oluşumların düşünsel arkaplanında, kendi kabul ve ilkeleri doğrultusunda dini anlama ve yaşama olduğu gibi, başkalarına da kendi algı ve ilkelerini dayatma suretiyle yaşatma bulunmaktadır. Bu doğrultuda da kendisi gibi düşünmeyenleri, dini açıdan dışlama; sosyal açıdan da kendisi gibi olmadığı ve yaşamadığı sürece hayat hakkı tanımama, temel bir ilke olmuştur. Bu amaçla kendi anlayış biçimi doğrultusunda sosyal hayatı düzenleme, yani "Allah'ın hükümlerinin hâkim olduğu" ortamlar oluşturma, en öncü idealleri arasına girmiştir.

Bu amaçları doğrultusunda "el-Cihad fi sebilillah" ilkesiyle hareket ederek, uygun zeminlerde eylem imkânı bulmuşlardır. Gayelerinin tamamen Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu anlatmak amacıyla, konuyla ilgili olduğunu kabul ettikleri Kur'an ayetlerini referans olarak kullanmışlardır. Bu doğrultuda Müslüman bölgeler onların yerleşme mekânları olmuştur. Ancak bu tercihlerinde, öbeklendikleri yerlere bakıldığında, o bölgelerin ya savaş halinde olan topraklar olduğu ya da herhangi bir devlet yönetim ve otoritesinin bulunmadığı sahalar olduğu görülmektedir.

Hâlihazırda varlık mücadelesi verdikleri söz konusu topraklarda savaşın ve iç karışıklığın ortadan kalkmasıyla, devlet otoritesi olmayan bir başka topraklara gittikleri onların tabiriyle "hicret ettikleri" görülmektedir. Öte yandan bu tür marjinal örgütlerin, Afganistan, Irak, Suriye ve Afrika'da yeşermesi de yine söz konusu bölgelerdeki devlet otoritesinin yokluğu, zayıflığı veya yetersizliği sonucu olduğu da belirgindir.

Bu tür düşünce mensuplarının çeşitli gerekçelerle bu oluşumlara "iradi" katılımın, dini açıdan geçerli bir mazereti olmamalıdır. Zira öncelikle Kur'an'a bütüncül bakmamaktadırlar. Kur'an-ı Kerim'de onca bağışlama, iyi davranma ve haksızlık yapmama, müminleri din dışına itmeme gibi ayetler bulunmasına rağmen, seçmeci ve algıda seçici bir yaklaşım sergileyerek,

arzularına muvafık ayetleri referans olarak kullanmaktadırlar. Ancak bu ayetlere de yine kendi önyargıları ekseninde yorumlamaktadırlar. Bu doğrultuda da müşriklerle ilgili ayetleri, kendileri gibi düşünmeyen Müslümanlara uyarlamaktadırlar. Oysaki Hz. Peygamber hiçbir Müslümanı şirke nispet etmemiştir. Yine Hz. Peygamber, etrafında bulunan münafıkları deşifre etmemiştir. Zira kelime-i şehadet getirdikleri halde bazı kimselerin münafık olduklarını Hz. Muhammed bilmesine rağmen, onların bilgisini kendi özünde saklı tutmuştur. Oysaki marjinal düşünce mensupları, kelime-i şehadet getiren, namaz kılan ve oruç tutan ama kendileri gibi düşünmeyen müminleri, müşrik olarak tanımlamışlar ve Kur'an ayetlerini bağlamından koparmak suretiyle oluşturdukları "dini gerekçelere" dayanarak, rahatlıkla öldürmüşlerdir.

Ümmetin ve âlimlerinin ezici çoğunluğunun söz konusu kesim ve kimseleri ve onların biat ettiği önderlerinin anlayışlarını tasvip etmediği görülmektedir. Bu doğrultuda "marjinal", "aykırı" ve "protest" yaklaşımçı zihniyetin ürünü olan bu tür örgütlerin Kur'an'a yönelik yaklaşım, tefsir ve yorumlama biçimleri, marjinal olarak kalmaktadır.

Kaynakça

- Abdülkadir b. Abdülaziz. *İman ve Küfür*. t.y, y.y. erişim: 12/02/2019. www.davetvecihad.com.
- Alûsî, Ebû's-Senâ Şehâbeddîn Mahmûd b. Abdullâh b. Mahmûd. *Ruhü'l-meanî fi tefsiri'l-Kur'ânî'l-azîm ve's-seb'î'l-mesânî*. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1854.
- Arslanoğlu, Ali F. *Radikal Selefi Terör Örgütleri*. Yüksek Lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Asım Ebu Muhammed. *Demokrasi Dindir*. Erişim: 03/01/2019. www.davetvecihad.com. (t.y, y.y).
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 1-12, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Azzam, Abdullah. *Şehid Abdullah Azzam külliyyatı*. İstanbul: Buruc Yayınları, 2013.
- Bayram, Enver. "Kur'an'da Geçen 'Ey insanlar' ve 'Ey iman edenler' Hitaplarıyla Başlayan Ayetler Arasında Bir Mukayese". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5:1 (2017), 161-184.
- Begavî, Ebu Muhammed. *Tefsîrû'l-Begavî: Meâlimü't-Tenzîl*. Beyrut: Darü'l-marife, 1987.
- Biçer, Ramazan. "İŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları". *Kelam Araştırmaları Dergisi* 13/1 (2015):1-11.
- Biçer, Ramazan. "The approach of Muslim Turkish People to Religious Terror". *The World's Religions after September 11. Religion, War, and Peace*. ed. Arvind Sharma. (USA: Greenwood Publishing, 2009) 1:87–114.

- Biçer, Ramazan. "Why Muslims Become Instruments of Terror?" *Kelam Araştırmaları Dergisi* 16/2 (2018): 229-240.
- Bulut, Erol. *Din Temelli Terör*. Yüksek lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Can, Serra. *DEAŞ'ın Jeopolitik Tahayyülünü Anlamlandırmak*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü, 2017.
- Çakır, Muhammet. *İslam Hukuku Açısından Şiddet ve Terör Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Çelik, Oktay. "Dini İstismar Eden Terör Örgütlerinin Radikalleşme Süreçleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/22, (2015):101-104.
- Çetin, Yusuf. *Dinin Meşrulaştırma Gücü Bağlamında Şiddet ve Terör*, Yüksek Lisans tezi. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Elmalılı, Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. Ankara: Akçağ Basım Dağıtım, 1995.
- Erdoğan, Ziya. "İlk Dönem Akaid Eserlerinin Temel Nitelikleri: el-Fıkhu'lekber ile el-Akidetu't-Tahaviyye Örneği" *Kelam Araştırmaları Dergisi* 10/2 (2012), 295-310.
- Erdoğan, Aydın. *Dini Motifli Terörizm ve Finansal Kaynakları: el Kaide, IŞİD ve Boko Haram*. Yüksek Lisans tezi, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Eren, Mevlüt. *Terörün Temelleri ve İslam'ın Teröre Bakışı*. Yüksek Lisans tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Ergin, Çiğdem. *Cihatçı Hareketlerin Medya Kullanımlarının Semiyotik İncelemesi: DEAŞ örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı*. İstanbul: İşaret yayınları, 1996.
- Ferec, Muhammed Abdussalam. *el-Cihâd el-Ferîdetü'l-gâiba* (b.y, 1981).
- Habeş, Muhammed. *Nusûsu'l-unf ve't-Ta'zir ale'l-Kitâl fi'l-Kur'âni ve'l-Hadîs*, 2018, erişim: 24/12/2028. <https://newsyrian.net/ar/content>.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. 1-14. Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1981.
- Karakuş, Abdulkadir. "Kur'an'a Göre Birlikte Yaşamın İlkeleri". *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2018): 167-191.
- Kazmaoğlu, Mahmut. *Cihat ve Terör Açısından Haricilik*. Yüksek Lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmi li ahkâmî'l-Kur'ân*. tsh. Hişam Semîr el-Buhari. 1-20. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd. *Te'vilâtü'l-Kur'ân*. nşr. A. Vanlıoğlu-Bekir Topaloğlu. 1-17. İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005-2007.
- Naimi, Muhammed Naim. *Din ve Terör: Din ve Terör İlişkisinin Din Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi-Taliban örneği*. Doktora tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

- Okumuş, Beyza. *DAİŞ'in Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi*. Yüksek Lisans tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Öç, Enes. *The concept of Islam and the 'Other' in post Colonial Context After 9/11: A Comparative Analysis of the Novels the Reluctant Fundamentalist by Mohsin Hamid and the Terrorist by John Updike*. Yüksek Lisans tezi, Bingöl: Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Ömer Abdülhakim, Ebu Musab es-Suri. *Küresel İslami Direnişe Çağrı*. trc. La Tedri. İstanbul: Anlatı yayınları, 2014.
- Önal, Recep. "İnanç ve Düşünce Özgürlüğü Bağlamında İslâm'ın Kılıç Zoruyla Yayıldığı İddialarına Karşı İmam Mâtürîdî'nin Yaklaşımı", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16:31 (2017): 47-80.
- Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin. *et-Tefsîrü'l-kebir: Mefatîhü'l-gayb*. Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990.
- Sarıkaya, Berat, "İbn Teymiyye'nin Tevhid Anlayışı ve Pratik Tevhid Vurgusu". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4:7 (2015):91-114.
- Şevkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani. *Fethü'l-Kadîr: el-Câmi' Beyne Fenneyi'r-Rivâye ve'd-Dirâye min İlmi't-Tefsîr*. 1-5. Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebi, 1964.
- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid. *Câmiü'l-Beyân fî tefsîri'l-Kur'ân*. 1-30. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1986.
- Ulutaş, Ufuk. *Daış: Mesiyaniik Şiddet Yanlısı Devletdışı Aktörün Suriye'deki Siyasi Tarihi*. Doktora tezi, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Zemaşşerî, Ebu'l-Kasım Carullah. *Tefsîrü'l-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fî Vücuhi't-Te'vil*. thk. Muhammed Mürsi Amir. 1-6. Kahire: Dârü'l-Mushaf, 1977.